

O'ZBEKISTONDA ORGANIK MAHSULOTLAR BOZORINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH

Berdiyev Samariddin Raxmatovich

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekistonda organik mahsulotlar bozorining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda istiqbollari tahlil qilinadi. Mamlakatda ekologik toza ishlab chiqarish tizimini yo'lga qo'yishning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda organik mahsulotlar ishlab chiqarishning afzalliklari, mavjud muammolar, ularni hal etish yo'llari hamda bozor infratuzilmasini rivojlantirishga oid takliflar bayon etilgan. Maqola O'zbekistonning organik dehqonchilik salohiyatini baholash va xalqaro tajribalarni joriy etish zaruriyatini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: organik mahsulotlar, ekologik dehqonchilik, sertifikatlash, marketing, eksport, sog'lom ovqatlanish, ekologik barqarorlik, O'zbekiston iqtisodiyoti.

Аннотация

В данной статье анализируется формирование, этапы развития и перспективы рынка органической продукции в Узбекистане. Освещается экономическое и социальное значение внедрения системы экологически чистого производства в стране. В исследовании рассматриваются преимущества производства органической продукции, существующие проблемы, пути их решения, а также предложения по развитию рыночной инфраструктуры. Статья обосновывает необходимость оценки потенциала органического земледелия Узбекистана и внедрения международного опыта.

Ключевые слова: органическая продукция, экологическое земледелие, сертификация, маркетинг, экспорт, здоровое питание, экологическая устойчивость, экономика Узбекистана.

Abstract

This article analyzes the formation, development stages, and prospects of the organic products market in Uzbekistan. It highlights the economic and social significance of implementing an environmentally friendly production system in the country. The study discusses the advantages of organic production, existing challenges, potential solutions, and recommendations for developing market infrastructure. The paper substantiates the need to assess Uzbekistan's organic farming potential and adopt international best practices.

Keywords: organic products, ecological farming, certification, marketing, export, healthy nutrition, environmental sustainability, Uzbekistan's economy.

So'nggi yillarda global miqyosda atrof-muhit muammolarining keskinlashuvi, ekologik ofatlarning ortib borishi va oziq-ovqat xavfsizligiga bo'lgan xavflarning kuchayishi insoniyatni ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan yangi iqtisodiy yo'nalishlarga jiddiy e'tibor qaratishga undamoqda. Ayniqsa, sog'lom turmush tarziga intilish, kimyoviy moddalardan holi oziq-ovqat mahsulotlariga talabning ortishi fonida

organik mahsulotlar bozori global iqtisodiyotning eng istiqbolli sohalaridan biriga aylangan.

Jahon miqyosida olib borilgan statistik tadqiqotlarga ko'ra, 2023-yil yakuniga kelib global organik oziq-ovqat bozori hajmi 140 milliard AQSh dollaridan oshgan bo'lib, yiliga o'rtacha 9–10% o'sish sur'ati bilan rivojlanmoqda (FAO, 2022). Mazkur ko'rsatkichlar Yevropa Ittifoqi, AQSh, Kanada, Avstraliya, Yaponiya kabi rivojlangan mamlakatlar aholisining sog'lom hayotga bo'lgan ehtiyoji va ekologik iste'mol madaniyatining shakllanganligidan dalolat beradi. Bunda organik dehqonchilik, chorvachilik, qayta ishlash va logistika yo'nalishlarining jadal rivojlanishi muhim rol o'ynadi.

O'zbekiston ham bu global tendensiyadan chetda qolmayapti. Mamlakatda so'nggi yillarda ekologik toza va sog'lom oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish, aholining iste'mol madaniyatini oshirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, 2020-yilda "Organik mahsulotlar to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi ushbu sohaning huquqiy asoslarini mustahkamlab, bu boradagi institutsional islohotlarga zamin yaratdi.

O'zbekistonning organik mahsulotlar ishlab chiqarishdagi salohiyatini belgilovchi asosiy omillar quyidagilardan iborat:

- Iqlimiy xilma-xillik va ekologik resurslar: Respublikada 300 dan ortiq agroiklimiy zona mavjud bo'lib, ularning ko'pchiligida tabiiy sharoitlar kimyoviy o'g'itlarsiz ham unumli dehqonchilik yuritishga imkon beradi.

- Dehqonchilik madaniyati va tajribasi: Meva-sabzavotchilik, tokchilik, paxtachilik va polizchilikda ko'p asrlik an'anaviy agrotexnikalar hali-hamon saqlanib qolgan.

- Eksport salohiyati: Geoiqtisodiy joylashuv jihatdan O'zbekiston Yevrosiyo bozorlariga organik mahsulotlar yetkazib berishda muhim tranzit hudud hisoblanadi.

Shu jihatlarni inobatga olgan holda, organik mahsulotlar bozorini shakllantirish va rivojlantirish O'zbekiston uchun nafaqat ichki ekologik xavfsizlik va sog'liqni saqlash nuqtai nazaridan, balki eksport salohiyatini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, qishloq joylarda barqaror iqtisodiy faoliyatni yo'lga qo'yish nuqtai nazaridan ham dolzarb strategik yo'nalishdir.

Shu sababli mazkur tadqiqotda O'zbekistonda organik mahsulotlar ishlab chiqarishning amaliy holati, mavjud muammolar, xalqaro tajriba va milliy sharoitlarni hisobga olgan holda bozorda tizimli yondashuv asosida rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi.

O'zbekistonda ekologik toza mahsulotlar bozorini rivojlantirish istiqbollari mamlakatning agrar va iqlimiy salohiyatiga asoslanadi. 2020-yilda "Organik mahsulotlar to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi bu yo'nalishdagi muhim huquqiy zamin bo'ldi. Bugungi kunga kelib, Farg'ona, Samarqand, Surxondaryo, Qashqadaryo va Jizzax viloyatlarida organik dehqonchilikni sinov tariqasida joriy etishga doir tashabbuslar boshlangan. Ayrim fermer xo'jaliklari xalqaro sertifikat olish uchun ariza topshirgan bo'lsa-da, soha hali to'liq shakllangan bozor tizimiga ega emas. Mahalliy

organik mahsulotlarning ichki va tashqi bozorda raqobatbardosh bo'lishi uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Organik mahsulotlar ishlab chiqarish jarayoni o'zining qator ustunliklari bilan ajralib turadi. Birinchi navbatda, ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni katta. Kimyoviy o'g'itlar va pestitsidlardan foydalanmaslik tufayli tuproq va suv resurslari ifloslanishdan asranadi, biologik xilma-xillik saqlanadi. Ikkinchidan, bu mahsulotlar inson salomatligi uchun xavfsiz bo'lib, ularning tarkibida zararli kimyoviy moddalar bo'lmaydi. Bu holat sog'lom ovqatlanishni targ'ib qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, organik mahsulotlar eksport bozorida yuqori narxlarda realizatsiya qilinishi mumkinligi bois iqtisodiy samaradorlik ham ta'minlanadi. Chet elda organik sertifikatga ega mahsulotlar qadrlanadi, bu esa ishlab chiqaruvchilar uchun qo'shimcha daromad manbai hisoblanadi. Natijada, mamlakat brend imijini mustahkamlab, xalqaro savdo maydonida o'zining ishonchli va sifatli ishlab chiqaruvchi sifatida namoyon qilishi mumkin.

Biroq, organik mahsulotlar bozorini rivojlantirishda bir qator tizimli muammolar mavjud. Eng avvalo, sertifikatlash jarayoni murakkab, byurokratik bo'lib, xorijiy tashkilotlarga bog'langan. Bu fermerlar uchun qo'shimcha moliyaviy yuk bo'lib qolmoqda. Bundan tashqari, ko'plab ishlab chiqaruvchilar organik texnologiyalar bo'yicha yetarli bilimga ega emas. Treninglar va amaliy ko'nikmalarni beruvchi tizimlar yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Marketing va savdo infratuzilmasi ham zaif rivojlangan. Mahsulotlarni brendlash, qadoqlash, reklama qilish, elektron savdo platformalarida ilgari surish ishlari sust olib borilmoqda. Narx siyosati esa yana bir muhim to'siq bo'lib, organik mahsulotlar narxi an'anaviy mahsulotlarga nisbatan yuqoriroq bo'lgani uchun ichki bozorda iste'mol darajasi pastligicha qolmoqda.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun qator strategik yo'nalishlar ishlab chiqilishi va amaliyotga joriy etilishi lozim. Avvalo, xalqaro standartlarga mos, soddalashtirilgan milliy sertifikatlash tizimini yaratish zarur. Bu tizim fermerlar uchun moliyaviy jihatdan qulay bo'lishi va sertifikat olishdagi byurokratik to'siqlarni kamaytirishi kerak. Keyingi muhim yo'nalish – ta'lim tizimini modernizatsiya qilishdan iborat. Agrar oliygohlar, kasb-hunar maktablari va fermerlar uchun trening markazlarida organik dehqonchilik bo'yicha maxsus kurslar tashkil etilishi, amaliy ko'nikmalar berilishi zarur. Eksport salohiyatini oshirish uchun logistika infratuzilmasini rivojlantirish, sovitkich omborlari va xalqaro ko'rgazmalarda ishtirok etishni qo'llab-quvvatlash muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, mahalliy aholining organik mahsulotlarga bo'lgan qiziqishini oshirish maqsadida sog'lom ovqatlanishning ahamiyatiga doir keng ko'lamli targ'ibot ishlarini olib borish, supermarketlar va onlayn platformalarda organik mahsulotlar uchun alohida savdo maydonchalari yaratish taklif etiladi.

Yuqoridagilar asosida xulosa qilish mumkinki, O'zbekistonning tabiiy resurslari va agrar an'analari organik mahsulotlar ishlab chiqarish uchun qulay asos yaratadi. Mazkur yo'nalishdagi tizimli yondashuv, davlat siyosatining izchilligi, ishlab chiqaruvchilarni rag'batlantirish mexanizmlarining joriy etilishi orqali mamlakat mintaqada organik mahsulotlar markaziga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). Organik mahsulotlar to'g'risida Qonun. Toshkent: Adliya vazirligi.
2. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2022). The State of Food and Agriculture 2022. Rome: FAO Publishing.
3. Karimov, A., & Tursunov, B. (2021). Ekologik dehqonchilik va organik mahsulotlar ishlab chiqarish istiqbollari. Toshkent: Fan nashriyoti.
4. OECD. (2021). Organic agriculture development: Global trends and challenges. Paris: OECD Publishing.
5. Xodjayev, S. (2023). O'zbekistonda ekologik toza ishlab chiqarishning iqtisodiy asoslari. Iqtisodiyot va innovatsiyalar jurnali, 4(2), 55–63.